

Türkokratia Avrupa'da Türk İmaji

Esra Özsüer

İstanbul, Kronik Kitap, 2018, 375 Sayfa, ISBN: 978-975-2430-72-3

Salih AKIN*

Türkokratia hakkında önemli noktalara değinmeden evvel yazar Esra Özsüer hakkında bazı bilgileri bilmemiz kitabı anlamamızda etkili olacaktır. 2015 yılında Atina Panteion Üniversitesi Siyaset Bilim ve Tarih Bölümü mezunu olarak doktorasını tamamlayan Özsüer, aynı zamanda Türk-Yunan Siyasi Tarihi alanında karşılaştırmalı çalışmalar yapmaktadır.

İmaj kelimesinin etimolojik kökenine yönelik bir anlatım ile kitaba giriş yapan Özsüer imajı, zihinde yaratılan resim olarak belirtmektedir. Tabii imaj bireyler ve toplumlar için aynı değildir. Bu durumda algının değişkenliği önemli bir etkidir. Belirli bir imajın oluşumunda ise kolektif bilinç etkisinden söz edilebilir. Tam da bu noktada öteki kavramı karşımıza çıkar. Çünkü imaj bir bakıma Öteki ile ilgili ifadelerin tümüne yöneliktir. Bu nedenle zihnimizdeki ifadeler kolektif bilincin bir ürünüdür. Bu gibi “Ben ve Öteki” arasındaki kimlik arayışlarına da değinen yazar, öteki'nin bizden olmayan, bilmediğimiz hatta korktuğumuz olarak açıklanabileceğini belirtmiştir. Örneğin Avrupa merkezli bakışa göre Siyahiler ve

*Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, slhakn60@gmail.com.

Yahudiler öteki'ni temsil ediyordu. Çünkü siyahiler bedenlerinde ışıktan yoksun, lanetli, Yahudiler ise dini, yazısı ve dili farklı topluluklardı.

Kavramsal değerlendirmelerin ardından Müslüman ve Türk algısı üzerinde duran yazar, 732 yılında Puvatya Savaşı'nda Müslüman ordularının durdurulmasının önemine dikkat çekmektedir. Neticede X. yüzyıl itibariyle Müslümanların cihadı artık bitmiş ancak Türklerin Müslümanlığa geçişi ile bu anlamda İslam yeni muhafızı ile tanışmıştır.

Batı algısında Türk imajının 1453 yılında İstanbul'un Fethi ile şekillendiği söylene de bu durum çok öncesine dayanmaktadır diyebiliriz. 1040 yılında cereyan eden Dandanakan, 1071 yılında Anadolu kapılarının açıldığı Malazgirt ve 1453 yılında İstanbul'un Fethi, Türk iktidarı ve imajının üçlü sacayağını oluşturmuştur. Özellikle de Katolik dünyası tarafından Avrupa'nın beşiği olarak görülen Anadolu'nun Türkler tarafından yurt haline gelmesi Batı dünyasında ilk kez "Düşman Türk" imajını doğurmuştur. Bizans'ın merkezinin artık Türk hâkimiyeti altında oluşu Avrupalıların Türklere nefretle, dehşetle ve küçümseyerek ama aynı zamanda merak ve hayranlıkla bakmalarına da neden olduğu aktarılmaktadır. Türklerin üst üste zaferler elde etmesi artık Batı'nın onları uygarlığın düşmanı olarak görmelerine neden olmuştur. Türkler ne olursa olsun yok edilmesi gereken bir unsur olarak görülmektedir. Bu nihai amaç ise daha sonra Doğu Sorunu olarak karşımıza çıkacaktır.

"Yenilmez Türkler" Avrupa kıtasında hızla yayılırken artık bu durum "Kıyamet Alameti Türkler" şeklinde kabullenilmeye başlamıştır. Yazara göre Osmanlıların "Altın Çağ" dedikleri Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdarlık yıllarında, Rodos ve Belgrad'ın fethedilmesi Orta ve Batı Avrupa'da Türklerin ayak seslerinin daha rahat duyulmasına neden olmuştur. Osmanlıların gittiği yerlere Türklüğü ve Müslümanlığı götürdüklerini belirten Özsüer, bu nedenle sadece Avrupa dünyası için değil İslam dünyası için de İslam'ın Kılıcı benzetmesine konu olduklarını söylemektedir. Bu gibi bazı tanımlamalara yer verilen Türkokratia'da özellikle dikkatimi çeken bir tanım da "Tanrı'nın Gazabı Türkler" tanımıdır. Bu tanım Luther tarafından ortaya atılmış olmakla beraber, ona göre bu durum Hristiyanlar işledikleri günahların bir bedelidir ve Hristiyanlar bunu hak etmişlerdir. Hatta ona göre Türklere karşı savaşmak Tanrı'ya karşı savaşmaktır.

Türklerin Avrupa içlerine doğru ilerlediği yıllarda Batı, mezhepsel farklılıklardan kaynaklanan iç çekişmelerle meşguldür. Bu dönemdeki Türk algısı bence Kıta Avrupası'ndaki ilk Türk etkisi dönemlerine benzemektedir. Avrupa ile Türklerin ilk temasının gerçekleştiği Hunlar zamanında da, özellikle Attila'nın hükümdarlığı yıllarında, Türkler ve Tanrı arasında bir ilişki kurulmuştur. Bunun en somut kanıtı Attila'nın "Flagellum Dei" yani "Tanrı'nın Kırbağı" olarak anılmasıdır.

Kitabın ismine de konu olan Türkokratia ile eserin dördüncü bölümüne geçiş yapılmaktadır. Burada Yunan ulusunun doğuşuna değinen yazar, öncelikle ulus kavramının meydana geliş sürecinde yaşanan önemli gelişmelere yer vermektedir. Özellikle 1789 Fransız Devrimi'nin bu anlamda kritik bir kırılma noktası olduğunu da belirtmektedir. Kitabı ilk gördüğüm andan itibaren merak ettiğim sorunun yanıtına da bu

satırlarda rastladım diyebilirim. Eminim bu soru kitabı gören her okurun dikkatini çekecek bir sorudur; Türkokratia Nedir?

Ardından Yunan ulusunun teşekkülünde karşılaşılan bazı sorunlara yer veren Özsüer, özellikle 1821 Mora İsyanı sonrası büyük bir Yunanistan hayalinin Tuna Nehri kıyısına kadar ulaştığını ancak isyan sonrası kazanılan toprakların ise Yunanlılar tarafından bir karış olarak nitelendirildiğini aktarmaktadır. Hatta Yunan tahayyülünde Mora İsyanı Çağdaş Yunanlılar ile Antik Yunanlıların karşılaştırılabilmesine neden olmuştur. Her ikisinde de düşmanlarını tek bir potada eriterek kıyaslama yaparlar. Nitekim yeni bir ulus-devlet inşası sürecinde tıpkı bizim Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında yaptığımız gibi yeni bir tarih yazımı ortaya koyulmalıydı. Bu hem ulusal hem de siyasi bir ihtiyaçtı. Bu noktada bazı Balkan milletlerinde de görüldüğü gibi tarihini Bizans İmparatorluğu'na dayama çabası görülmektedir. Ancak durum XIX. yüzyılda değişti. Artık uluslar kendi kültür mirasını ön plana çıkardılar ve bu şekilde bir ulus kimliği oluşturdular. Ancak tek bir devletin Bizans İmparatorluğu'nun varisi olduğu iddiasından vazgeçmediğini söyleyebiliriz, o da Rusya.

Daha sonra çok sık karışıklıklara neden olan Helen-Grek-Rum kavramlarına temas eden yazar, bu konudaki ayrımı bizlere aktardıktan sonra Yunan milliyetçiliğinin doğuşu üzerinde durmaktadır. Eserin ilk sayfalarında oldukça detaylı şekilde ele alınan Öteki kavramı tam da bu aşamada, kitabın ilerleyen sayfalarında, tekrar karşımıza çıkmakta. Yunan kimliğinin oluşumunda Öteki olarak ifade edilen Türkler, Yunanlıların ortak sorunlar veya ortak amaçlar etrafında toplanmalarını sağlayan milli bir Öteki olarak lanse edilmiştir. Nitekim bu karşıtlığın Yunan Halk Türkülerine de yansıdığını görmekteyiz. Dikkatimi çeken bir Rodos Halk Türküsü örneği ile konuya açıklık getirmek istiyorum.

*'Annecim ölürüm de bir Türkü almam,
Bir kırlangıç olup ormana kaçarım.
Ölürüm biterim de gene Türkü almam,
Karıncı olup bir deliğe girerim.'*

Yunan tahayyülünde Türk imajı başlığı ile eserin son bölümüne geçiş yapmaktayız. Mora İsyanı sonrası genel durum hakkında bir değerlendirmeye yer veren Esra Özsüer, İstanbul'un yüzyıllardır Türklerin elinde olduğunu ve bu durumun Yunanlıların İstanbul'da bir Yunan İmparatorluğu kurma projesini canlı tuttuğunu söylemektedir. Hatta bu inanç, 1839 yılında Sultan II. Mahmud'un ölümünü duyan Kral Otto'nun gemisiyle İstanbul'a gelerek krallığı ilan edecek düzeye gelmişti. Ancak Otto'nun gemisinin bakımda olması bu girişimin uygulamaya dönüşmesine engel olmuştur. Yunanlılar gözünde Türk imajı hakkında bir değerlendirme yapacak olursam bu anlamda Hobsbawm'ın "*geçmişin kalıbı, belli ölçülerde bugüne de şekil vermeye devam ediyordu.*" sözünün işaret ettiği gibi XIX. yüzyılda ulus kimlik inşasında oluşturulan Türk imajının ilerleyen yıllarda da değişmediğini düşünüyorum. Özsüer de eserinde Türklerin sabit bir algıya indirildiğini ve bunun Milli Öteki imajı olarak kaldığını belirtmektedir.

İçeriği olarak oldukça kapsamlı bir kitap olduğu yaptığımız incelemeden de anlaşılan Türkokratia, toplamda 5 bölümden ve 375 sayfadan oluşmaktadır. Sık sık dipnotlar verilerek anlamın güçlendirildiği

eserde, benim özellikle dikkat ettiğim görsel materyal kullanımı ihtiyaçları karşılayacak düzeyde diyebilirim. Piyasaya çıkan kitaplara nazaran Türkokratia'da dikkat çeken görseller yer almaktadır. Yerli ve yabancı kaynaklardan, özellikle Yunanca kaynaklardan ve süreli yayınlardan yararlanarak oluşturulan eser bu anlamda geniş bir literatür taramasının sonucunda meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Kitabın sonunda yer alan indeks ise aradığımız ve merak ettiğiniz konuları kolaylıkla bulmanızı sağlayacaktır. Nitekim kitabı tamamıyla okuma şansınız olursa günümüzde yaşanan bazı problemlerin de kaynağının çok eskilere dayandığını, bu sorunların tarihsel arka planının da düşünülerek ele alınması gerektiğinin farkına varacaksınız. Şahsen heyecan içinde okuduğum Türkokratia kitabını kaleme aldığı ve Türk tarihçiliğine böyle bir eseri kazandırdığı için, tanışma şansı da bulduğum Sayın Esra Özsüer'e teşekkürü bir borç bilirim.